

حسن بصری کیست؟

مہدی آقابابایی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حسن بصری کیست؟

نویسنده:

مهدی آقابائی

ناشر چاپی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	حسن بصری کیست؟
۶	مشخصات کتاب
۶	چکیده
۶	مقدمه
۶	حسن بصری را بهتر بشناسیم
۷	توضیحات:
۸	حسن بصری و اهل بیت عَلَیْهِمُالسَّلَام
۸	گرفتار شدن حسن بصری به نفرین حضرت علی عَلَیْهِ السَّلَام
۹	دفاع حسن بصری از ابو بکر و عمر
۹	پاسخ امام حسین عَلَیْهِ السَّلَام به سؤال حسن بصری
۱۰	نصیحت امام حسین به حسن بصری
۱۰	مخالفت شخصیتهای علمی با حسن بصری
۱۵	حسن بصری و شطرنج
۱۵	حسن بصری و نسبت معصیت دادن به یوسف نبی عَلَیْهِ السَّلَام
۱۵	در مذمت بزرگداشت دشمنان اهل بیت عَلَیْهِمُالسَّلَام
۱۶	[کتابشناسی]
۱۷	پی‌نوشتها:
۱۹	منابع و مأخذ
۱۹	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

حسن بصری کیست؟

مشخصات کتاب

حسن بصری کیست؟

نویسنده: مهدی آقابابایی

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

چکیده

مقاله‌ای که پیش رو دارید درباره‌ی یکی از کسانی است که با اهل بیت دشمنی می‌نمود در اینجا به چهره‌ی جنجالی او، فرقه و مذهب او، مناظرات اهل بیت عَلَيْهِمُالسَّلَام با او، احادیثی که در شأن او آمده است و نظرات علمای سلف پرداخته‌ایم.

مقدمه

با نام و یاد خدا، خدا را شاکریم که توانستیم مطالبی درباره‌ی یکی از کسانی که با اهل بیت به دشمنی برخاست و با امیرالمؤمنین به ستیز پرداخت و حضرت او را نفرین کردند و تا آخر عمر مانند کسی که فرزند از دست داده باشد بود و اهل بیت مانند امام حسن و امام حسین و امام سجاد عَلَيْهِمُالسَّلَام با او مناظراتی هم نموده‌اند.

اکثر صوفیه از او سرمشق می‌گیرند و او را به عنوان رهبر خود قبول دارند و به عنوان قبله اهل تصوف معروف است و این کینه‌ی او با اهل بیت تا جایی پیشرفت کرد که وقتی فهمید امام حسین قصد کربلا را دارد با قتیبه بن مسلم آن شهر را ترک نمود و به یاری فرزند رسول خدا پرداخت. در این مقاله ما نظرات علمای سلف آورده شده که این چهره را بیشتر بشناسیم.

حسن بصری را بهتر بشناسیم

نام: حسن بن ابی الحسن یسار

لقب و کنیه: ابو سعید حسن بصری

فرقه، مذهب و عقیده:

شاگرد او (ابن ابی العوجاء که از زندیقان معروف می‌باشد) درباره‌ی مذهب استاد خود حسن بصری می‌گوید:
«استادم آدم دیوانه‌ای بود.»

سخنان بی‌اصل زیاد می‌گفت. گاهی قدری مذهب بود و گاهی جبری مسلک»

محل سکونت و زندگی: بصره

نسب: پدر او در دشت میسان در جنگ با مسلمانان اسیر شده بود.

دشت میسان خوزستان، دهی در پایین بصره میان واسط و بصره، نزدیکتر به اهواز که نخلستان‌های زیادی داشت و به زمان عمر بن خطاب فتح شد.

قرن: اول و دوم. (۱)

یسار که او را پیرز یا فیروز نیشابوری می‌خواندند، مهاجر به میسان متصل به درستمیان می‌شناختند، در این جنگ به اسارت گرفته

شد و به بردگی زید بن ثابت یا بنا بر قولی ابوالیسیر کعب بن عمرو سلمی یا به قولی مردی از بنی النجار و به قولی جابر بن عبدالله انصاری در آمد. پس از اسارت که به مدینه طیبه منوره حرم رسول خدا، انتقال داده شد با خیره کنیز آزاد شده‌ی ام سلمه همسر با وفای رسول خدا ازدواج کرد، در سال ۲۱ هجری مطابق ۶۴۱ میلادی دو یا سه سال قبل از مرگ عمر بن خطاب و بنا بر این قول که حسن به روز قتل عثمان بن عفان ۱۴ سال داشته، یک سال پیش از قتل عمر در مدینه این زن و شوهر دارای فرزند پسری شدند، نوزاد خود را نزد عمر بردند، گفت:

او را حسن نام گذارید که نیکو روی است.

این کودک که بعدها منشأ یک سلسله حوادث تلخ تاریخ گردید و قبله‌ی اهل تصوف شد، در وادی القری ناحیه‌ای میان مدینه و شام از توابع مدینه که مجموعه‌ی دهکده‌های بسیار است، پرورش یافت. در سال ۳۷ به مدینه آورده شد. دوران طفولیتش را به واسطه مادرش در رفت و آمد به خانه‌های زنان پیامبر گذرانید و آموزش را از آن زمان که می‌توانست بیاموزد، نخست نزد پدرش آغاز می‌کند.

معارف و حکمت پارسیان را از او تعلیم می‌گیرد و سپس دانش اسلامی را با تلمذ نزد انس بن مالک می‌آموزد. در همین دوره‌ی اقامت مدینه، به مسجد نبوی می‌رفت. اصحاب پیامبر را زیارت می‌کرد. سخنان آن را می‌شنید. در نتیجه قرآن و بسیاری از احادیث نبوی را حفظ کرد. نوشتن و حساب را در همین دوره از اهلش فرا گرفت. عاقبت پس از استفاده از حضور انس بن مالک، عبدالله بن عباس، هرم بن حیان عبدی، عامر بن عبدقیس، احنف بن قیس، صله بن اشیم، سمره بن جندب و ابوهریره حدیث و تفسیر قرآن و فقه و اخلاق را فرا گرفت. از او اجازه روایی که مربوط به صوفیه می‌شود ادامه یافته، ابن ندیم به آن اشاره نموده است.

(۲)

توضیحات:

از دوستان خاص و مقربان در گاه حجاج بن یوسف ثقفی بوده است و در جنگ جمل به یاری امیرالمؤمنین عَلَیهِ السَّلَام رفت و درباره‌ی آن حضرت چنین می‌گوید:

اگر علی بن ابی طالب عَلَیهِ السَّلَام در مدینه سکوت اختیار می‌کرد و به خوردن خرماهای بی‌ارزش قناعت می‌کرد برای او بهتر بود تا با مردم بصره جنگ نماید. هم چنین به آن حضرت می‌گوید:

«ای علی! تو در ریختن خون مردم اسراف کردی و بسیاری از مسلمانان را به کشتن دادی» امیرالمؤمنین عَلَیهِ السَّلَام نیز او را نفرین نمود و در اثر آن نفرین تا زنده بود عبوس و محزون بود.

حسن بصری، مردمان را از قیام علیه حجاج باز می‌داشت و منع می‌نمود. صراط مستقیم را همان راه خلفای راشدین بعد از پیغمبر می‌دانست. می‌گوید:

رسول خدا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ در زمان حیاتش یک ترس عمده داشت و آن این بود که بمیرد در حالی که ابوبکر را خلیفه خود قرار نداده باشد.

امیرالمؤمنین عَلَیهِ السَّلَام در شأن او می‌گوید:

ای حسن به درستی که در هر امتی یک سامری می‌باشد (دارد) و تو سامری این امت هستی. ابن عساکر از محمد بن زبیر نقل می‌کند که از حسن بصری پرسیدم:

آیا رسول خدا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ به راستی ابوبکر را جانشین خود قرار داد؟ حسن بصری مانند اسفندی که از روی آتش می‌جهد برخاست و گفت: مگر درباره‌ی خلافت ابوبکر شک داری؟ به خدا قسم که رسول خدا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ او را

جانشین خود قرار داد و ابوبکر از همه کس بهتر خدا را می‌شناخت و پرهیزگارتر از او کسی نبود و ترسش از این بود که هرگاه بمیرد بدون آن که خدا او را جانشین پیغمبر قرار دهد، هر کس به جای او جانشین پیغمبر گردد با این امت چه‌ها خواهد کرد. حسن بصری نود سال عمر کرد و روزگار پنج تن از ائمه اطهار عَلَیْهِمُالسَّلَام را درک نمود؛ اما به نزد هیچ کدام از آن بزرگواران نرفت.

با آن که واقعه‌ی کربلا را درک نمود؛ اما از یاری حضرت ابی عبدالله عَلَیْهِ السَّلَام خود داری کرد. همچنین درباره‌ی عثمان بن عفان می‌گوید:

عثمان را منافقان کشتند و کفار او را خوار ساختند. حجاج بن یوسف ثقفی می‌گفت: اگر می‌خواهید یک مرد حقیقی و واقعی را بشناسید به نزد حسن بصری بروید! (۳)

حسن بصری و اهل بیت عَلَیْهِمُالسَّلَام

گرفتار شدن حسن بصری به نفرین حضرت علی عَلَیْهِ السَّلَام

حضرت علی - علیه السلام - حسن بصری را دید که با آب کم وضو می‌گیرد، به او فرمود: ای کفتی! وضویت را پر آب ساز. حسن بصری گفت:

کسانی را که پر آب وضو می‌گرفتند دیروز به قتل رساندی!! حضرت فرمود: برای آنها غمگین هستی؟ گفت:

آری.

حضرت فرمود:

خدا غمت را طولانی گرداند.

ایوب سجستانی می‌گوید:

بعد از آن، حسن را همیشه غمگین می‌دیدیم؛ مانند این که از دفن عزیزی بر می‌گردد و یا مانند مکاری که الاغ خود را گم کرده باشد.

علت را از او پرسیدیم.

گفت:

نفرین مرد صالحی در من مؤثر واقع شد و «کفتی» در زبان نبطی به معنای «شیطان» است و مادرش در کوچکی او را به این نام نامید ولی کسی از آن خبر نداشت تا این که علی - علیه السلام - او را به آن نام، خواند. (۴)

عبدالله بن سلیمان گوید مردی از اهل بصره که نامش عثمان اعمی بود به امام باقر عَلَیْهِ السَّلَام عرض کرد: حسن بصری عقیده دارد کسانی که علم را کتمان کنند گند شکمشان اهل دوزخ را اذیت کند. امام فرمود:

بنا بر این مؤمن آل فرعون هلاک شده است!! (در صورتی که قرآن او را به کتمان ایمان ستاید) از زمان بعثت نوح عَلَیْهِ السَّلَام علم پنهان بوده است.

حسن بصری به هر راهی که خواهد بود. به خدا علم جز در این خاندان یافت نشود. (۵)

امام صادق علیه السلام می فرمود:

پرهیزد از این رؤسایی که ریاست را به خود می بندند، زیرا به خدا سوگند که کفشها دنبال سر مردی صدا نکند، جز آنکه هلاک شود و هلاک کند

(مقصود از این رؤسا حسن بصری و سفیان ثوری و ابو حنیفه و امثال آنهاست). اصول کافی - ترجمه مصطفوی / ج ۳ / ۴۰۶

دفاع حسن بصری از ابو بکر و عمر

ای برادر عبد القیس، اگر برای ما جایز باشد که برای عثمان استغفار کنیم با آن گناهان کبیره و کارهای قبیح که مرتکب شده است، در این صورت برای ما جایز خواهد بود برای ابو بکر و عمر هم استغفار کنیم، چرا که آنان از ریختن خونها خود را آسوده نگه داشتند و در حکومت خود عفاف نشان دادند و خود داری کردند و رفتار نیک داشتند! آنان ظلم و خلط کردن های عثمان را مرتکب نشدند و کار طلحه و زبیر را نیز انجام ندادند که بیعت را شکستند و خونها را به قصد دنیا و حکومت ریختند، در حالی که از پیامبر صلی الله علیه و آله شنیده بودند که از آنچه مرتکب شدند و به انجام رساندند نهی می کرد. آنان امر خدا و رسولش را بعد از اتمام حجّت و شاهد ترک کردند چرا که امر خدا و رسول را سبک می شمردند.

ای برادر عبد القیس، اگر بگویی:

«ابو بکر و عمر هم از پیامبر صلی الله علیه و آله شنیده بودند آنچه در باره علی علیه السلام فرموده بود»، این مطالب را عثمان و طلحه و زبیر هم شنیده بودند ولی آنان مرتکب آن جنگ و خونریزی ها شدند در حالی که این دو از ارتکاب آن خود را کنار نگه داشتند. (۶)

پاسخ امام حسین علیه السلام به سؤال حسن بصری

وی «حسن بن یسار»، مادرش «خیره» کنیز «ام سلمه»، همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است، او از طرفداران «مسئله قدری» بوده و در این زمینه مکاتباتی هم با امام حسن و امام حسین علیه السلام داشته است شاگردش «ابن ابی العوجا» مادی پرست معروف است که بعداً از وی دست می کشد، چون می گفت:

حسن بصری آدم مختلطی است، گاهی جبری می شود و گاهی قدری و یک عقیده ثابت ندارد. «حسن بصری» از منحرفین و معترضین به امیرالمؤمنین علیه السلام بود و در اثر نفرین آن حضرت همیشه محزون بود گویا از دفن رفیقش برگشته یا گمشده ای داشته و می گفت:

«نفرین مرد صالحی دامنگیر من شده است» حضرت، لقب «سامری امت» به او داده است (۷)

«فَاتَّبِعْ مَا شَرَحْتُ لَكَ فِي الْقَدْرِ مِمَّا أُفْضِي إِلَيْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَإِنَّهُ مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ فَقَدْ كَفَرَ وَ مَنْ حَمَلَ الْمَعَاصِيَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَدْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ افْتِرَاءً عَظِيماً إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يُطَاعُ بِإِكْرَاهٍ وَ لَا يُعْصَى بِغَلْبَةٍ وَ لَا يُهْمَلُ الْعِبَادُ فِي الْهَلَاكَةِ لِكُنْهَةِ الْمَلَائِكِ لِمَا مَلَكَهُمْ وَ الْقَادِرُ لِمَا عَلَيْهِ أَقْدَرَهُمْ فَإِنْ اتَّمَرُوا بِالطَّاعَةِ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ صَادِقاً عَنْهَا مُبْطِئاً وَ إِنْ اتَّمَرُوا بِالْمَعْصِيَةِ فَشَاءَ أَنْ يَمُنَّ عَلَيْهِمْ فَيَحُولَ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ مَا اتَّمَرُوا بِهِ فَعَلَّ وَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ هُوَ حَمَلُهُمْ عَلَيْهَا فَسِيراً وَ لَا كَلَّفَهُمْ جَبْراً بَلْ بَتَمَكِينِهِ إِيَّاهُمْ بَعْدَ إِعْذَارِهِ وَ إِنْ دَارِهِ لَهُمْ وَ اِحْتِجَاجِهِ عَلَيْهِمْ طَوْقَهُمْ وَ مَكْنَهُمْ وَ جَعَلَ لَهُمُ السَّبِيلَ إِلَى أَخْذِ مَا إِلَيْهِ دَعَاهُمْ وَ تَرْكِ مَا عَنْهُ نَهَاَهُمْ جَعَلَهُمْ مُسْتَطِيعِينَ لِأَخْذِ مَا أَمَرَهُمْ بِهِ مِنْ شَيْءٍ غَيْرِ أَخْذِهِ وَ لِتَرْكِ مَا نَهَاَهُمْ عَنْهُ مِنْ شَيْءٍ غَيْرِ تَارِكِيهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ عِبَادَهُ أَقْوِيَاءَ لِمَا أَمَرَهُمْ بِهِ يَتَأَلَوْنَ بِنَسْكَ الْقُوَّةِ وَ مَا نَهَاَهُمْ عَنْهُ وَ جَعَلَ الْعُذْرَ لِمَنْ يَجْعَلُ لَهُ السَّبِيلَ حَمِداً مُتَقَبِلاً فَأَنَا عَلَى ذَلِكَ أَذْهَبُ وَ بِهِ أَقُولُ وَ اللَّهُ وَ أَنَا وَ أَصِيحَابِي

أَيْضاً عَلَيْهِ وَ لَهُ الْحَمْدُ.»

«این شرحیست در مورد «قدر» که به ما اهل بیت رسیده و افاضه شده، از آن پیروی کن بدان هر کس که به «قدر» ایمان نیاورد، چه خوب و چه بد آن، کافر شده است و هر کس که گناهان را به حساب خداوند بگذارد (و خود را تبرئه کند) افترای بزرگی را به خداوند نسبت داده است.

خداوند متعال، به اجبار اطاعت نمی‌شود و به جبر هم معصیت نمی‌شود و بندگان خدا هم در حکمت (انتخاب راه) آزاد گذاشته نشده‌اند، بلکه خداوند مالک آن چیز است که بندگان دارند و قادر بر آن چیز است که بندگانش قدرت دارند. پس اگر بندگان، دنبال طاعت بروند، خداوند مانع نمی‌شود و اگر به دنبال معصیت بروند، اگر بخواهد بین آنها و گناه، مانعی را ایجاد می‌کند و اگر این کار را نکند، معنایش این نیست که پس بندگانش را جبراً بر آن مجبور ساخته است، بلکه بعد از انذار و ارشاد و اتمام حجت آنان را بر اعمال مسلط کرده است خداوند بر بندگان خود راهی نهاده است که بتوانند اوامر او را انجام دهند و منهیات او را ترک نمایند. خداوند به بندگانش نیرویی عنایت کرده تا اوامر او را انجام دهند و نواهی او را ترک نمایند حمد خدای را که بندگانش را در انجام اوامرش قوی گردانده است و با این قوه و نیرو، اوامر و نواهی او را به جا می‌آورند و آنان ی را که قدرت ترک ندارند معذور دانسته و این حمد و سپاس مورد قبول در گاهش واقع بشود من هم بر همین عقیده و مرام، معتقدم و بر طبق آن مشی می‌کنم به خدا سوگند! راه من و یارانم همین است و حمد مخصوص خداوند می‌باشد». (۸)

نصیحت امام حسین به حسن بصری

امام حسین عَلَیْهِ السَّلَام در مقابل حسن بصری ایستاد در حالی که حسن بصری، حضرت را نمی‌شناخت سیدالشهدا عَلَیْهِ السَّلَام به او فرمود:

«آیا (چنین حالتی را) برای روز قیامت خود می‌پسندی؟

گفت:

نه، حضرت فرمود:

چه کسی از تو، به خودش خیانتکارتر است در حالی که آنچه را برای آن روز نمی‌پسندی، ترک کنی! «آنگاه سیدالشهدا عَلَیْهِ السَّلَام رفت حسن بصری پرسید:

این شخص که بود؟».

گفتند:

«حسین بن علی عَلَیْهِ السَّلَام است.».

گفت:

«مطلب بر من آسان شد». (۹)

مخالفت شخصیت‌های علمی با حسن بصری

به لحاظ این که امثال اکبر ثبوت با غرض تمام کمر همت به تطهیر حسن بصری منافق بسته‌اند و عجیب است که هر کجا آرای مخالفانی نظیر علامه مجلسی و علامه ملامحسن فیض کاشانی را نقل کرده، عین نظریات آن بزرگان را نیاورده است و در دفاع از حسن بصری به اقوال شیخ صدوق و سید مرتضی و قاضی نورالله شو شتری که او را شیعه تراش خوانده‌اند، اشاره نموده‌اند، شنونده یا خواننده اگر با نحوه‌ی رد و قبول نقلی و عقلی به سبک و سیاق مرسوم آشنا نباشد، تحت تاثیر خوشنامی این چند شخصیت

بلند پایه دینی قرار گرفته، ممکن است در نتیجه گیری دچار اشتباه شود. ما برای چنین افرادی یا حتی آن عده از خوانندگان که به روش مرسوم تحقیقات مختلف واقف هستند، آرای پیشوایان دینی و شخصیت‌های علمی اسلامی - شیعی را در این جا به آن می‌پردازیم.

علامه حلی که از مفاخر سرشناس و صاحب مراتب علمی است، می‌فرماید:

«حسن بصری از اعداء اهل بیت عصمت و طهارت است.» (۱۰)

فضل بن شاذان شخصیت نادرالوجود عالم اسلام، شاگرد تربیت شده حضرت امام هادی عَلَیْهِ السَّلَام می‌فرماید:

«او به هر طایفه به مقتضای هوی و هوس ایشان همراهی نمود و آن [روش] را وسیله‌ی کسب ریاست دنیوی می‌کرد و با این حال رئیس قدریه بود.» (۱۱)

علامه طبرسی در کتاب معروف خود «احتجاج» به مقابله‌ی کفرآمیز حسن بصری با علی عَلَیْهِ السَّلَام اشاره نموده، می‌گوید:

«حسن کسی بود که با اهل هر فرقه به آنچه دوست داشتند مماشات می‌کرد و برای ریاست، رنگ عوض می‌کرد و رئیس قدریه بود.» (۱۲)

عمادالدین طبری می‌نویسد:

حسن بصری از دشمنان علی و فرزند او بود و در روز عاشورا علاوه بر این که حسین عَلَیْهِ السَّلَام را یاری نکرد از او دوی گزید و همراه لشکریان شام بود» (۱۳)

علامه سید نعمت الله جزایری از مفاخر و مشاهیر عالم تشیع، در شرح تهذیب طوسی به مناسبت از این که از صوفیه ذکری به میان می‌آید، می‌فرماید:

«صوفیه دشمنان دین هستند و از آغاز بدعت‌هایی در دین گذارده و هم اکنون اثرات بدعت‌های نامبردگان باقی است؛ عده‌ای از آنها از قبیل حسن بصری و سفیان ثوری و امثال ایشان که در روزگار ائمه طاهرین می‌زیسته‌اند، با آنها طرف نقیض بودند و پس از عصر غیبت با اعلام دین، که علماء اهل بیت اند، به ضدیت برخاستند و اخبار بسیاری در لعن و طرد نامبردگان رسیده، مخصوصاً مردم را به اجتناب از آنها خوانده‌اند.» (۱۴)

علامه عارف شیخ بهایی که از اکابر بزرگان نوابغ جهان اسلام است، در کتاب کشکول، برخورد حسن بصری با امام سجاد عَلَیْهِ السَّلَام را نقل کرده‌اند.

علامه میر سید حسین نواده‌ی دختری محقق ثانی معاصر با شاه عباس دربارهی حسن بصری مورد سؤال قرار می‌گیرد، می‌فرماید:

«شکی در این نیست که این حسن، غیر حسن (مجتبی) است، واجب است لعن او؛ او اشد اعداء است.» (۱۵)

علامه مجلسی در مورد حسن بصری به انحرافات او اشاره نموده، نسبت به او نقل می‌نماید. (۱۶) عیناً نقل کرده است که علی عَلَیْهِ السَّلَام او را سامری خوانده (۱۷) و به چند ماجرای طولانی بین حسن بصری و امام سجاد و امام باقر علیهما السلام اشاره نموده، فرموده دلالت بر شقاوت حسن بصری دارد (۱۸)

امام محمد باقر عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

اگر حسن خواهد به جهت راست برود و اگر خواهد به جانب چپ، علم یافت نمی‌شود مگر نزد ما اهل بیت عَلَیْهِمُ السَّلَام. (۱۹)

علامه ملا محسن فیض کاشانی - قدس الله روحه العزیز - حسن بصری را منافق و مبغض علی امیرالمؤمنین عَلَیْهِ السَّلَام شناخته و این که حضرت او را سامری خوانده است.

(۲۰)

علامه شیخ حر عاملی می‌نویسد:

«حسن بصری از جمله کسانی است که صوفیان فرییش را خورده‌اند.

وی از خط اهل بیت و از پیروی آنان سربر تافته است.» (۲۱)

علامه محدث قمی در تحقیق پیرامون زهاد ثمانیه، او را از جمله چهار زاهد باطل می‌داند. (۲۲)

علامه حاج میرزا حبیب الله خویی، شارح نهج البلاغه نسبت به حسن بصری بر این عقیده است، جواب نامه حضرت امام حسن علیّه السلام به حسن بصری دلیل طعن بر او و اتباعش می‌باشد. (۲۳)

جای دیگر می‌فرماید آنچه درباره‌ی امام سجاد علیّه السلام و حسن بصری نقل شده است، نشان سوء حال حسن می‌باشد. (۲۴)

و با «کان اعداء آل محمد کالحسن البصری و سفیان ثوری و ابی هاشم الکوفی» (۲۵) آخرین حرف را درباره‌ی او می‌زند.

عماد طبری مورخ نامور و سرشناس، پس از نقل افعال و اعمال قبیح حسن بصری می‌نویسد:

«مخالفان (خلافت و امامت ائمه طاهرین) چون نام حسن و حسین علیهما السلام برند جهت تحقیر، الف و لام را طرح کنند و چون نام حسن بصری را برند با الف و لام گویند برای (این که) حسن بصری از جمله دشمنان رسول بود.» (۲۶)

روزی گفت:

إِنَّ عُثْمَانَ قَتَلَهُ كُفْرًا وَ خَذَلَهُ الْمُنَافِقُونَ

به درستی که عثمان را کفار کشتند و منافقان او را خوار کردند

و باز گفته است که:

«لَمْ يَكُنْ بِالْمَدِينَةِ يَوْمَ قَتَلَ عُثْمَانَ أَلَّا قَاتِلًا أَوْ خَاذِلًا؟»

نمود در مدینه روزی که عثمان را کشتند مگر کشته یا خوار کننده و جمله مهاجر و انصار را به کفر نفاق منسوب کرده.

حاصل که اگر ایشان را محبت بودی این عداوت نبود و ناچار که دوست دوست بود اینجا بر عکس است و حسن بصری از علی و حسن و حسین علیهما السلام تخلف کرد و به واقعه‌ی کربلا چون وقوف یافت با قتیبه بن مسلم و لشکر حجاج به خراسان رفت. (۲۷)

علامه خوانساری (میر سید محمد باقر خوانساری اصفهانی) رجال شناس محقق در حق حسن بصری می‌نویسد:

«حسن دین خدا را نابود ساخت و آیین رسول او را ریشه کن نمود و احکام او را تغییر داد و شرایع اسلام را عوض کرد. حسن از مرام اموی‌ها پیروی کرد و با شدت هر چه تمام‌تر به خواسته‌های شوم آنها کمک نمود و شجره‌ی خبیثه دوستی آنان را در دل (خود) و تابعانش پرورش می‌داد. هم اکنون اشعری مذهب، هنوز از عقیده‌های فاسد او دست برنداشته‌اند.

آری او بنیان حق را با تیشه بد باطنی خود از بن برانداخت و آتش باطل را دامن زد و بالاخره آنقدر آثار شوم و نکبت بار از او به جا مانده که ما را شمارش آنها خسته می‌کند.» (۲۸)

خلاصه کلام او درباره‌ی حسن بصری نسبت به علی امیرالمؤمنین این است:

«بدیهیست حسن انسان شایسته‌ای نبوده، لعن او واجب است و او از همه‌ی مخالفان بیشتر با علی مخالفت می‌نمود.» (۲۹)

آیت الله العظمی شیخ الشریعه اصفهانی - متوفی ۱۳۳۹ - در رساله «قاعدہ لا ضرر» حسن بصری را از راویان حدیث اهل سنت می‌داند.

آیت الله علامه محدث حاج سید علی میلانی - دام ظلّه - در جواب سؤالی از محضرشان شده است مرقوم داشته‌اند:

«بسمه تعالی

سلام علیکم مرحوم علامه بی نظیر سید میر حامد حسین صاحب کتاب عباقات الانوار در کتاب «استقصاء الافهام» راجع به حسن

بصری بحث کرده، روایت احتجاج و غیر آن را که حسن بصری به حضرت امیر عَلَیْهِ السَّلَام عرض کرده:

«قَتَلْتُ الْوَفَا مِمَّنْ كَانَ يُشْبِعُ الْوُضُوءَ»

و نفرین حضرت را، نقل نموده و نیز از آن حضرت روایت «سَامِرِيُّ هَذِهِ الْأُمَّةُ» را روایت کرده و از بعضی بزرگان چون شیخ حر عاملی آورده‌اند که حسن بصری از دشمنان امیرالمؤمنین عَلَیْهِ السَّلَام بوده است.

المیلانی» (۳۰)

عارف زاهد حاج میرزا علی اکبر نهاوندی که کشف و کراماتی از او نقل شده است و ماجرای اقامه نمازشان در صحن مطهر علی امیرالمؤمنین، به اصرار آیت الله العظمی حاج سید ابوالحسن اصفهانی مشهود است که موقع اقامه گفتن ندای غیبی می‌شنود. (۳۱)

درباره‌ی زهاد ثمانیه تحقیق داشته، به حسن بصری که می‌رسند می‌نویسند:

«از آن چهار نفر مذموم، حسن بن ابی الحسن بصری است.» (۳۲)

علامه ذوفنون و حیدر بهبهانی می‌نویسد:

«بدی حال حسن بصری نزد فقهاء و اعیان شیعه اظهر و اشهر است از بدی فرعون و شیطان.» (۳۳)

علامه مدرس میرزا محمد علی رجال شناس مورد اعتماد، آنجا که از «زهاد ثمانیه» نام می‌برد، معتقد است:

«چهار تن اول حقاً و صرفاً از زهاد اتقیاء و از اصحاب امیرالمؤمنین عَلَیْهِ السَّلَام و چهار تن دیگر باطل و از زهاد اشقیاء و مخالف آن

حضرت و زهد ظاهری و ورع صوری ایشان محض راه تدلیس و تلبیس و شیطنت و مردم فریبی بوده است.» (۳۴)

زهاد ثمانیه عبارتند از:

۱- ربیع بن خثیم،

۲- هرم بن حیان عبدی،

۳- اویس قرنی،

۴- عامر بن عبد بن قیس،

۵- عبدالله بن ثوب،

۶- مسروق بن اجدع،

۷- حسن بصری،

۸- اسود بن یزید (برید یا بریر) (۳۵)

حسن بصری را از جمله زهاد اشقیاء نام می‌برد.

ملا محمد طاهر قمی درباره‌ی حسن بصری می‌نویسد:

«بدان که حسن بصری غریق در بدعت و ضلالت و مقتدای ارباب شقاوت است.» (۳۶)

فقیه مجاهد میرزای قمی - رحمه الله علیه - وجود احمد غزالی و حسن بصری در شجره‌های صوفیه را دلیل بر بی‌اعتباری آن می‌داند.» (۳۷)

علامه محدث رجال شناس حج شیخ علی نمازی شاهرودی علیه الرحمه در رجال خود از آنچه درباره‌ی سخن بصری گفته شده، نتیجه گرفته است که وی از اهل بیت عَلَیْهِمُ السَّلَام منحرف بود و عقائد صحیحی نداشته است.

ایشان می‌نویسد:

«كَانَ مُنْحَرِفًا عَنِ أَهْلِ الْبَيْتِ مَذْمُومًا عِنْدَهُمْ وَ كَانَ مِخْلَطًا فِي عَقَائِدِهِ» (۳۸)

و در جلد دوم مستدرک سفینه مذمت‌های او را نقل کرده است.

علامه محدث هاشم معروف الحسنی که از محققان و حدیث شناسان متخصص در رجال می‌باشند، حسن بصری را از جمله کسانی می‌داند که در احادیث تدلیس، فریب کاری فراوان کرده است.

(۳۹)

و او را استاد فرقه سازانی مانند عمرو بن عبید و واصل بن عطاء می‌داند. (۴۰)

آیت الله حاج سید حسن صدر معاصر میرزای شیرزای کتابی به نام بنیان گذاران فرهنگ اسلام را تدوین نموده، با این که به بنیان گذاران فقه و علم الحدیث و کلام از عصر رسول خدا اشاره کرده، نامی از حسن بصری نمی‌برد.

خطیب محقق مجاهد مدافع حقوق شیعه سلطان الواعظین شیرازی، حسن بصری را از دام گستران دانسته، معتقدند:

«درباره‌ی آیات و احادیث اِعمالِ نظر شخصی می‌نمود، رای خویش را صائب دانسته، موجب اضلال جمعی از مردم بی‌خرد شد و سبب فتح باب در اِعمالِ نظر شخصی در مقابل اهل بیت گردید» (۴۱)

در اثر دیگر خود او را از علماء اهل سنت معرفی کرده (۴۲) و آنجا نام عده‌ای را به عنوان مخالف ائمه می‌برد، درباره‌ی حسن بصری اشاره دارد که از مخالفان فقیهی ایشان بوده است. (۴۳)

استاد محقق مصطفوی مترجم بزرگوار احتجاج طبرسی، درباره‌ی حسن بصری می‌نویسد:

«در جنگ جمل و صفین، خود را کنار کشیده و مردم را نیز از یاری امیرالمؤمنین منحرف می‌کرد. او یکی از زهاد ثمانیه است. حسن بصری روی غرور و عجب که مورد ابتلای اغلب زهاد و مقدسین است، از خانواده‌ی پیغمبر که مرکز علم و معرفت بودند منحرف شده و از مشرب حقیقت و عرفان آنان محروم گردید.» (۴۴)

استاد محقق علی دوانی که از رجال شناسان و مورخان معاصر به شمار می‌روند، می‌نویسند:

«حسن بصری از علماء و زهاد عامه است و با دشمنی با علی امیرالمؤمنین عَلَیْهِ السَّلَام معروف است. او رئیس قدریه است.» (۴۵)

محقق مدقق اسماعیل انصاری زنجانی که برای نخستین بار در فشار شدید دوره‌ی قبل از انقلاب، کتاب شریف و مقدس سلیم بن قیس را به چاپ رسانید و چه ناراحتی‌ها را تحمل نمودند می‌نویسند:

«حسن بصری از مخالفین امیرالمؤمنین عَلَیْهِ السَّلَام در جنگ‌های جمل و صفین و نهروان بود و به حضرت اعتراض می‌کرد چرا خون‌های مسلمین را به زمین می‌ریزد؟» (۴۶)

نویسنده محقق مرحوم داود الهامی پس از بحث جامع و تحقیقی که پیرامون غریبه بودن تصوف با تشیع دارد و موضوعات گوناگونی را از حسن بصری نقل می‌کند که بی‌اعتقادی او را نسبت به علی امیرالمؤمنین به اثبات می‌رساند، می‌نویسد:

«اهل سنت حسن بصری را از زهاد شمرده‌اند و در تذکره و نفحات برای وی کراماتی ذکر کرده‌اند؛ ولی علامه‌ی حلی و سایر علمای شیعه، عموماً او را فاسد العقیده و ریا کار می‌دانند.» «او نه تنها در جنگ‌ها به امام یاری نکرد، بلکه به امام اعتراض و ایراد می‌کند که چرا با مسلمانان جنگ می‌کند و خون آنان را می‌ریزد.» (۴۷)

دکتر فرج اله عیفی در اثر خود حسن بصری را از مخالفین اهل بیت می‌داند که با حاکمان بنی امیه نظیر حجاج بن یوسف ثقفی ارتباط نزدیک داشته است.

(۴۸)

نویسنده‌ی جوان و فاضل آقای سید محمد حسین فقیه ایمانی، حسن بصری را در زمره دشمنان علی عَلَیْهِ السَّلَام می‌داند و جاری شدن سلسله از حضرت به وسیله حسن را فتنه صوفیه می‌داند و متذکر می‌شود که چنین ادعایی از جمله روش‌های تخریب ولایت خاندان رسالت است تا حقایق را با اباطیل مخلوط سازند.» (۴۹)

پژوهشگر مجاهد آقای حاج شیخ محمد مردانی می‌نویسد:

«باید توجه نمود در کتب شیعه نه تنها از حسن بصری به نیکی یاد نشده، بلکه مطالبی از ائمه اطهار عَلَیْهِمُالسَّلَام مخصوصاً از حضرت علی عَلَیْهِ السَّلَام نقل گردیده که خیانت حسن بصری را آشکار می‌نماید.» (۵۰)

آیت الله علامه سید حامد حسین اللکهنوی

حسن بصری از مشهورترین ائمه و بزرگان فقهاء و محدثین نزد عامه - اهل سنت - شمرده می‌شود. عامه او را به ارزشمندترین توصیفات و عظیم ترین از فضائل توصیف کردند. با این همه توصیات عامه نسبت به حسن بصری، بنابر اعتقاد خود عامه، حسن محکوم به کفر است؛ چون او معتقد بود که شر از جانب خداست و هر کسی که قائل به این حرف شود، نزد عامه کافر است.

حسن بصری و شطرنج

یکی از سرگرمی‌های حسن بصری، بازی او با شطرنج بوده است و حال این که در اخبار وارد شده که بازی کننده‌ی با شطرنج ملعون می‌باشد و حتی احادیث وارد شده که شطرنج و بازی با آن را محکوم به حرمت دانسته و بالاتر از آن نظر کردن به شطرنج را از محرّمات الهی می‌شمارد.

(امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام:

مَنْ نَظَرَ إِلَيْهَا كَمَنْ نَظَرَ إِلَى فَرْجِ أُمِّهِ).

حسن بصری و نسبت معصیت دادن به یوسف نبی عَلَیْهِ السَّلَام:

حسن بصری جزء کسانی می‌باشد که به حضرت یوسف عَلَیْهِ السَّلَام نسبت معصیت داده است. این مطلب از کلام رازی به دست می‌آید که حاکی آن است که این کلام منسوب به حسن است. (۵۱)

در پایان نظر شما را به چند روایت زیبا پیرامون عرفان حقیقی جلب می‌نمایم:

در مذمت بزرگداشت دشمنان اهل بیت عَلَیْهِمُالسَّلَام

عن مولانا ابوالحسن الرضا عَلَیْهِ السَّلَام عن ابائه عن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ عن جبرئیل عن الله تعالى قال: مَنْ عَادَى أَوْلِيَاءِي فَقَدْ بَارَزَنِي بِالْمَحَارَبَةِ وَ مَنْ حَارَبَ أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّي فَقَدْ حَلَّ عَلَيْهِ عَذَابِي وَ مَنْ تَوَلَّى غَيْرَهُمْ فَقَدْ حَلَّ عَلَيْهِ غَضَبِي وَ مَنْ أَعَزَّ غَيْرَهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَ مَنْ آذَانِي فَلَهُ النَّارُ. (۵۲)

مولایمان امام رضا عَلَیْهِ السَّلَام از جد بزرگوارشان رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ نقل می‌کند که خداوند فرمود: هر کس با دوستان من دشمنی بورزد، همانا به جنگ با من برخاسته است؛ هر کس با اهل بیت پیامبر من صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ جنگ نماید همانا عذاب من شامل حال او می‌گردد؛ هر کس که دوست دار غیر از ایشان (اهل بیت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ) باشد همانا غضب من دامنگیر وی خواهد شد و هر کس غیر از ایشان را عزیز و گرامی بدارد مرا آزرده است؛ پس آتش جهنم برای وی حتمی است.

صد شکر که نه شافعی و حنبلیم

نه پیرو ابن انس و کابلیم (منظور ابوحنیفه است)

با مذهب این و آن نباشد کارم

من تابع قول و فعل آل علیم عَلَیْهِ السَّلَام
« طَلَبِ الْمَعَارِفِ مِنْ غَيْرِ طَرِيقَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ مَسَاوِقَ لَانْكَارِنَا »

هر کس بخواهد عرفان و حقیقت دین خویش را از منبع دیگری به غیر از ما اهل بیت عَلَیْهِمُ السَّلَام اخذ نماید گویا که ما را انکار نموده باشد.

(۵۳)

«انه لیس عند احد من الناس حق و لا صواب الا شیء اخذه منا اهل البيت»

همانا در نزد هیچ دسته و گروه از مردم؛ حقیقت و راه درستی وجود ندارد مگر آن چیزی که در نزد ما اهل بیت عَلَیْهِمُ السَّلَام صادر شده باشد.

(۵۴)

و اهل بیت عصمت و طهارت عَلَیْهِمُ السَّلَام بر این مطلب تاکید نموده‌اند که:

«بنا عبد الله و بنا عرف الله، بنا وحدالله...»

همانا فقط با راه و برنامه ما اهل بیت است که می‌توان خداوند را عبادت نمود و به او عرفان پیدا کرد و موحد گردید. (۵۵)

[کتابشناسی]

شرح حال، عقاید و آراء حسن بصری در این منابع آمده است:

ابن سعد / طبقات ۷ / ۱۵۷ - ۲۴۷.

ابن حبیب / المحبر ۳۷۸. ابن قتیبه /

عیون الاخبار ۲ / ۳۴۴.

ابن قتیبه / تأویل مختلف الحديث ۱۲۱، ۱۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۶۴.

طبری / تاریخ ۲ / ۱۴۶. چاپ اروپا ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲.

جاحظ / البيان ۱ / ۲۳۹، ۳۰۴، ۲ / ۲۲۶، ۳ / ۶۸ - ۸۸.

قشیری / الرسالة ۷۱.

مکی / قوت القلوب ۱ / ۱۵۳، ۳۱۲، ۳۰۴.

ابن عبد ربه / العقد ۱ / ۱۲.

طبری / تفسیر ۲۳ / ۸۴ / ۱ / ۴۵۶ - ۴۵۹.

ابن جوزی / آداب الحسن البصری ۵۰ - ۵۶.

ابن جوزی / سیره عمر بن عبد العزیز ۱۲۱، ۱۲۴.

عطار / تذکره‌ی الاولیاء ۱ / ۲۴.

ابن مرتضی / المنیه و الامل ۱۴.

سید مرتضی / الامالی ۱ / ۱۱۲.

ابو نعیم اصفهانی / حلیه الاولیاء ۲ / ۱۳۰ - ۱۵۸، ۳ / ۴ - ۱۲.

ابن خلکان / وفيات الاعیان ۱ / ۳۵۴ - ۳۵۵.

زکی صفوت / جمهره رسائل العرب ۲ / ۴۸۱ - ۴۸۲، ۴۷۱ - ۴۷۵.

طبرسی / الاحتجاج ۲ / ۴۳. ن. ک: شرح حال و عقاید کلامی - سیاسی حسن بصری در: عبد الرحمن بدوی / تاریخ تصوف اسلامی (ترجمه محمود رضا افتخارزاده) معارف اسلامی. تهران. ۱۳۷۴ ش.
در مقاله‌های بعدی آرای پیشوایان عالی رتبه دینی و استنباط خویش را از گزارش تاریخ، نسبت به حسن بصری از علمایی چون، آیات عظام:

سید ابراهیم میلانی، سید ابوالقاسم خویی، سید علی سیستانی، جواد تبریزی، حسن طباطبایی قمی، حسین وحید خراسانی، شیخ حسین مظاهری، سید صادق شیرازی، عبدالحمید شریانی، سید عزالدین زنجانی، علی صافی گلپایگانی، لطف الله صافی گلپایگانی، محمد تقی بهجت، مکارم شیرازی، محمد تقی مجلسی، محمد تقی مدرسی، سید محمد سعید طباطبایی حکیم، سید محمد صادق روحانی و یعسوب الدین رستگاری جویباری را ذکر خواهیم نمود.
ادامه دارد...

پی‌نوشتها:

- (۱) - عرفان حقیقی / ص ۱۷۸
- (۲) - حسن بصری از واقعیت تا افسانه / ص ۳۳.
- (۳) - عرفان حقیقی / صص ۱۷۸ - ۱۸۰.
- (۴) - جلوه‌های اعجاز معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَام / ص ۴۰۲.
- (۵) - اصول کافی، ترجمه مصطفوی / ج ۱ / ص ۶۵.
- (۶) - اسرار آل محمد عَلَيْهِمُ السَّلَام / ص ۵۹۹.
- (۷) - توحید صدوق، ۲۵۳ بحار، ۴۱ / ۳۰۲، سفینه، «حسن» در مورد «قدر».
- (۸) - تاریخ یعقوبی / ج ۲ / ص ۲۴۶.
- (۹) - همان / ج ۲ / ص ۲۴۶.
- (۱۰) - تحفه الاخیار / ص ۱۴۹ پاورقی به نقل از نهج الحق.
- (۱۱) - اختیار معرفه الرجال / ج ۲ / ص ۹۷ و بنیان رفیع / ص ۲۹۲.
- (۱۲) - رجال کشی / ص ۹۷.
- (۱۳) - اسرار الامامه / ص ۳۹۹.
- (۱۴) - ترجمه روضات الجنات فی احوال علماء و السادات / ج ۳ / ص ۲۶۲ - ۲۶۳.
- (۱۵) - بنیان رفیع / ص ۲۹۳.
- (۱۶) - بحار الانوار / ج ۷ / ص ۱۳۷.
- (۱۷) - بحار الانوار / ج ۴۲ / ص ۱۴۱ - ۱۴۲.
- (۱۸) - عین الحیات / ص ۵۷۹.
- (۱۹) - همان / ص ۵۷۹.
- (۲۰) - محجه البیضاء / ج ۱ / ص ۸۷.
- (۲۱) - اثنی عشریه / صص ۱۷۱ - ۱۷۳.
- (۲۲) - هدیه الاحباب / ص ۱۴۷.

- (۲۳) - منهاج البراعه / ج ۱۴ / ص ۷.
- (۲۴) - همان ماخذ / ج ۱۴ / ص ۸.
- (۲۵) - همان مأخذ / ج ۳ / ص ۲۴۷.
- (۲۶) - کامل بهایی / ج ۲ / باب ۲۰ / ص ۸۵ - ۸۶.
- (۲۷) - همان / ص ۸۶.
- (۲۸) - ترجمه روضات الجنات فی احوال العلماء و سادات / ج ۳ / ص ۲۵۸.
- (۲۹) - همان مدرک پیشین.
- (۳۰) - حسن بصری از واقعیت تا افسانه / ص ۶۵ - ۶۶.
- (۳۱) - کرامت دلبران در حدیث دیگران / ص ۱۰۲.
- (۳۲) - بنیان رفیع در حالات خواجه ربیع / ص ۲۹۲.
- (۳۳) - خیراتیه / ج ۱ / ص ۶۷.
- (۳۴) - ریحانه الادب / ج ۲ / ص ۳۹۵.
- (۳۵) - همان / ج ۱ / ص ۱۶۷.
- (۳۶) - تحفه الاخیار / ص ۱۴۵.
- (۳۷) - سه رساله در نقد عرفان، تصحیح حسین لطفی / ص ۱۱۱.
- (۳۸) - مستدرک الوسائل / ج ۲ / ص ۳۵۶.
- (۳۹) - اخبار و آثار ساختگی، ترجمه آقای حسین صابری / ص ۸۳ - ۸۴.
- (۴۰) - شیعه در برابر معتزله و اشاعره / ص ۱۶۱ - ۱۶۳.
- (۴۱) - گروه رستگاران / ج ۲ / ص ۱۵ - ۱۶.
- (۴۲) - شب‌های پیشاور / چاپ جدید / ص ۴۶۲ و ۹۰۶.
- (۴۳) - همان / ص ۹۳۶.
- (۴۴) - ترجمه احتجاج طبرسی / ج ۱ / ص ۱۱ پارقی.
- (۴۵) - مفاخر اسلام / ص ۱۴۹ پارقی.
- (۴۶) - اسرار آل محمد، چاپ جدید / ص ۶۰۳ پارقی.
- (۴۷) - موضع تشیع در برابر تصوف / ص ۱۱۳.
- (۴۸) - صوفیان و حدیث سازی / ص ۸۸ و ۱۶۱.
- (۴۹) - خرقه مستوجب آتش.
- (۵۰) - مناظرات و مکاتبات / ص ۹۲.
- (۵۱) - حسن بصری از واقعیت تا افسانه / ص ۶۶.
- (۵۲) - اصول کافی / ج ۱ / ص ۱۴۴.
- (۵۳) - پیام امام زمان عَلَیْهِ السَّلَام / ص ۷۳.
- (۵۴) - میزان الحکمه / ج ۶ / ص ۵۳۴، باب ۲۹۲۲.
- (۵۵) - اثبات الهداه / ج ۱ / ص ۵۹.

منابع و مآخذ

- کامل بهایی / حسن بن علی بن محمد بن علی بن حسن طبری مشهور به عمادالدین طبری / موسسه طبع و نشر قم / شعبان ۱۳۷۶ ه.ق.
- حسن بصری از واقعیت تا افسانه / دکتر آرمین شیروانی / نشر راه نیکان / چاپ اول، ۱۳۸۹.
- خیراتیه / علامه بهبهانی
- شبهای پیشاور / سلطان الواعظین شیرازی / انتشارات دارالکتب الاسلامیه / چاپ سی و نهم، سال ۱۳۷۹
- عین الحیات / علامه مجلسی / انتشارات کتابفروشی اسلامیة / چاپ سوم، زمستان ۱۳۷۷ ش.
- اسرار آل محمد / سلیم بن قیس هلالی / ترجمه اسماعیل انصاری خوئینی / انتشارات دلیل ما / چاپ اول، پاییز ۱۳۸۰ ش.
- عرفان حقیقی / دکتر علیرضا فقیهی / انتشارات حاذق / چاپ دوم، شعبان ۱۴۲۸ ق.
- میزان الحکمه / محمد محمدی ری شهری / انتشارات دارالحدیث / چاپ سوم، سال ۱۳۸۱ ش.
- اصول کافی / محمد بن یعقوب کلینی / ترجمه مصطفوی / انتشارات دارالکتب الاسلامیه / چاپ اول، تهران.
- مفاخر اسلام / علی دوانی /
- احتجاج / احمد بن علی طبرسی / ترجمه غفاری مازندرانی / ناشر مرتضوی / چاپ اول، تهران.
- بحارالانوار / علامه مجلسی / انتشارات دارالکتب الاسلامیه.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم
 جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)
 با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید
 بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی
 آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در
 دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه
 الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن
 خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره
 الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف
 مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه
 مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و
 رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به

محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزارهای علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزارهای تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور

کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱

۰۶۰۹-۵۳ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است،

هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می‌گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می‌دارد و با حجت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی‌گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گام‌ها

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

